ክህነት ብሉይ ኪዳን
ኣብ ታሪክ (ትውፊት) ቀዳሞት ክርስትያን

ዓውደ መጽናዕቲ ካህናት ሰበካ ኣሥመራን ሰበካ ከረንን

(እምባትካላ 17/24 ሚያዝያ 2007)

(ትሕዝቶ እዚ ኣስተምህሮዚ ካብ መጻሕፍቲ ወሩይ ኢየሱሳዊ ሊቅ ቅ.መጽሓፍን፡ መምህረይን፡ ዝኮኑ ኣብዚ መጨረሻ ኣዋን ከኣ ኣብ ሰማንያ ዓመቶም ናይ ክብሪ ካርዲናልነት ዝተዋህቡ ካርዲናል ኣልበርት ቫንዋህ ዝተመርኮሰ ምዃኑ ክሕብር እፈቱ)።

ብዛዕባ ክህነት ብሉይ ኪዳን ኣብ ቅ.መጽሓፍ ዝተፈላለ ርኢቶታት ኢዩ ዘሎ፤ ግን እቲ ፍልልይ'ቲ ኣዚዩ መሃሪ ኢዩ። ነቲ ዝተፈጥረ ምዕባለታትን ንዓኡ ዝደረከ ኩነታትን ክትርኢ ኣገዳሲ ኢዩ። ከመይ ኩነታት ንተልእኮን መልክዓቱን ናይ ምቕያር ተልእኮ ከም ዘለዎ ከኣ የረድኣካ። እዚ ንምግንዛብ መጀመርያ ክህነት ብሉይ ኪዳን ካበይ ተበጊሱ ብከመይ ዝበለ ውረድ ደይብ ሓሊፉ ኣበይ ከም ዝበጽሐን፤ ምስ ክህነት ክርስቶስ ዘለዎ ርክብን ፍልልይን ንክርድኣና፤ ኣብ ቀዳማይ ክፋል ካብ ብሉይ ኪዳን ጀሚርና ክሳብ ሓዲስ ኪዳን ዘሎ ሥእሊ ክህነት ብሉይ ኪዳን ክንርኢ ኢና። ኣብ ካልኣይ ክፋል ከኣ ክህነት ሊቀ ካህናት ክርስቶስ ኣብ ሓዲስ ኪዳን ክንርኢ ኢና።

1. <u>ዝተሓላለከ ኩነት ክህነት ብሉይ ኪዳን</u>

ኩነት ክህነት ብሉይ ኪዳን ኣዚዩ ዝተሓላለከን ዝተፈላለ መልክዓት ሒዙ ዝርከብን ኢዩ። ብፍላይ ከኣ ኣብ ምጅማር ክርስትና ዝነበረ ኩነት።

- *ተልእኮ ካህን ብሉይ ኪዳን እንታይ ኢዩ ኔሩ?*
- *ብንጽር ካብ ካህን እትጽበዮ ነገር እንታይ ኢዩ ኔሩ?*
- *ብዛዕባኡከ እቲ ነዊሕ ቅ.መጽሓፋዊ ትውፊት እንታይ ይብል?*
- *ብጊዜ ኢየሱስ ኮነ ብጊዜ ቀዳሞት ክርስትያንከ እንታይ ዓይነት መልክዕ ክህነት ይዕዘዘ ኔሮም?*

እዚ ሕቶታትዚ ንምምላስ ካብ መሠረቱ ጀሚርና እቲ ንክህነት ብሉይ ኪዳን ክንርዳእ ዝሕግዘና ነጥብታት ክንርእዮ ክንፍትን ኢና።

1.1. ስም

<u>"ኮሀን"</u> ብዕብራይስጢ *"ካህን"* ማለት'ዩ። ሃይማኖታዊ ሓላፍነት ናይ ዝለበሱ ሰባት መጸውዒ ኢዩ።

- እዚ ስም'ዚ ንመጀመርያ ጊዜ **"*ንመልከ ጸድቅ*"** ከመልክት ይርከብ። ኣብ ጊዜ ኣብርሃም ዝነበረ'ዩ (ዘፍ. 14፡18)።
- ኣብ ጊዜ ዮሴፍ'ውን ንሓደ ግብጻዊ ካህን ከመልክት ይርከብ (ዘፍ. 41፡45-50፣ 46፡20)።
- ኣብ ዘጽኣት ምጅማሩ'ውን ንሚድያማዊ ካህን ሓሙ ሙሴ የመልክት (2፡16፣ 3፡1)።
- ብድኅሪ ጸኣተ ግብጺ ጥራሕ'ዮም እስራኤላውያን ካህናት ዝጅምሩ። ካብ'ዚ ንድኃር ዝለዓለ ቦታ ዘለዎ ካህናት እስራኤል ኢዮም ማለት ብዝያዳ ዝጥቀሱሉ ነቲ ካህን ዝብል ቃል። ኣብ ሌዋ. 13 ጥራሕ 55 ጊዜ ተጠቒሱ ይርከብ።

ብግሪክ "ሂዲረይስ" ምስ ቅዱስ ነገራት ዝተተሓሓዘ ስም ኢዩ። ስለ'ዚ ካህን ናይ ቅዱስ ነገራት ኣገልጋሊ ማለት'ዩ።

እቲ ትርጉም ናይ'ቲ "ኮሀን" ዝብል ዕብራዊ ቃል፡ ትርጉሙ ምናልባት ካብ'ቲ "ካኑ" ዝብል ናይ ኣካድያን ቃል ዝመንጨወ ኢዩ ይበሃል። እዚ ከኣ "ድንን በለ" ማለት ኢዩ።
ስለዚ ካህን እቲ ኣብ ቅድሚ መለኮታዊ ነገራት ዝደንን ዘምልክ ማለት ኢዩ።

ካልኦት ከኣ ካብ "ኩን" ማለት "ቀኒዑ ዝቐውም" ዝብል ዓንቀጽ ዝመንጨወ ኢዩ ይብሉ። እዚ ማለት "ሆሀን" ማለት "ኣብ ቅድሚ ሀልውና እግዚኣብሔር ዝቐውም (ዘሎ)" ማለት ኢዩ ዝብሉ ኣለዉ (ዘዳ. 10፥8)።

A. Cody - ኣብ "ታሪክ ክህነት ብሉይ ኪዳን" ዝብል መጽሓፉ፣ ነዘን ክልተ ትርጉም ነጺጉ፡ ኣብ ሲርያክ ዝተመስረተ ናይ ሃብቲ ትርጉም ዘለዎ ቃል ይሕብር።

"ኮሀን" ብሉይ ኪዳን እቲ ሃብቲ ዝልምን ዘምጽእ ሰብ ኢዩ። ካህን ናይ በራኬታት ሰብ ኢዩ ይብል።

እዚ ሓሳብ'ዚ ቅዱስ መጽሓፋዊ ሓሳብ ብምኳኑ ተቐባልነት ዘለዎ ኢዩ ተባሂሉ ይእመነሉ (ዘኍ. 6፥22-27፣ ዘዳ. 28፥3-12 ርአ)።

1.2. ቅጽላት ክህነት

ካብ'ቲ ስም ንላዕሊ ንትርጉም ክህነት ዝገልጽ እቲ ንዓኡ ዝወሃብ ዝነበረ ቅጽላት ኢዩ።

ቅጽላት ካህን ብዙሕ መግለጽታት ይወሃቦ ኔሩ፡
- ናይ ቤተ መቕደስ ሰብ፣
- ነቶም ንዋየ ቅድሳት ክትንክፍ ሓላፍነት ዘለዎ ሰብ፣
- ኣብ ጥቓ ኣምላክ ከገልግል ዝፍቀዶ፣ መስዋዕትታት ዘወፊ፣
- ግልጸት ወይ ራእይ ዝህብ ሰብ፣
- በራኬታት ዝህብ፣
- ብዛዕባ ናይ ንጽሕና ውሳኔታት ዝህብ፣

ኣብ ኩሉ'ዚ ቅጽላት ዝያዳ ዝገልጾከ ኣየናይ ኢዩ?

ተራ ካህን ኣብ ታሪክ እናተለዋወጠ ስለዝመጸ ንምውሳኑ ኣጸጋሚ ኢዩ። ገለ ጸሓፍቲ ኣብ'ቲ ናይ መስዋዕቲታት የተኩሩ፣ ንካህን'ውን ሰዋዒ ኢሎም ክሰምዩዎ ይመርጹ።

Cody ግን ዝያዳ ንካህን ዝገልጾ መስዋዕቲ ኣይኮነን። ካልኦት'ውን ይገብርዎ ኢዮም። ንካህን ዝያዳ ዝገልጾ፡ ናይ ቤተ መቕደስ ሰብ ምኳን ኢዩ ይብል። ዝያዳ ተራኡ ከኣ ግልጸታት ወይ ራእያት ምሕባር'ዩ።

1.2.1. ናይ ራእያት ምቕባር ሰብ

ኣብ ምጅማር *"ኡሪም"ን "ቱሚም"ን* ዝበሃል መሳርሒ ከም ዝነበረ፡ ነዚ ንዘቕርበሉ ከኣ ጉዳዩ ወይ ጸገሙ ንምፍታሕ ይሕግዝ ምንባሩ ይዝንቶ። ምርኻ ሙሴ ንነገዳት እስራኤል።

"ንነገድ ሌዊ "ቱሚምካን ኡሪምካን ነቶም ሕያዎት ሰብካ፡ ... ሃቦም (ዘዳግ. 33፥8)።

እዚ ኡሪምን ቱሚምን ዝበሃል ዳርጋ መሳርሒ ጥንታዊ እምነት ዝኮነ ዳርጋ መሳርሒ ጥንቆላ መሳሊ ኢዩ። ከም ዕጫ ተውድቐሉ ቁርጽራጽ ዕንጸይቲ ወይ ተመሳሳሊ ነገር ኢዩ። ንኣብነት ሣውል ምኽንያት ስዕረቱ ክፈልጥ ተመሳሳሊ ሕቶ ይሓትት (1ሣሙ. 14፥41 ርአ)።

ዳዊት'ውን ተመሳሳሊ ምክርታት ክሓትት ናብ ኣብያታር ካህን ይኸይድ ነበረ (1ሣሙ. 23፥9፣ 30፥7)።

ስለ'ዚ ነቲ ናይ ኣምላኽ ሰብ ሕተት ይበሃል ኔሩ። ጸኒሑ ተመሓይሹ ዝረአ ተራ ካህናት ከምቲ ናይ ቅድም ዕጫ ምውዳቕ ዘይኮነስ ከስተምህሩ ኢዮም ይብል (ዘዳግ. 33፥9-10) *"ንሳቶም ... ንኣካ ዘርኣይዎ ዓቢይ እምነት ይበልጽ፣ ቃልካ ሓለዉ፣ ኪዳንካውን ኣጽኒዖም ኃዙ። ንያዕቆብ ፍርድታትካ፣ ንእስራኤል ድማ ሕግኻ ኪምህሩ፣ ዕጣን ናብ ቅድሜኻ፣ ምሉእ ዚሓርር መስዋዕቲ እውን ኣብ መሠውዒካ ኬቕርቡ ..."*።

ስለ'ዚ በዚ ዳሕራይ መግለጺ መሠረት ካህን፥
- *ንድላይ እግዚኣብሔር ዝገልጽ፣*
- *ንሕይወት ደቂ ሰባት ምስ እግዚኣብሔር ከም ዝሰማማዕ ዝገብር (ክገብር ዝጽዕር)፣ እዚ ከኣ ዝያዳ ውሽጣውን፣ ንተራ ካህን ዘዕብን ሓላፍነታት ኢዩ።*

ካህን፥ ነቲ ካብ እግዚኣብሔር ዝመጽእ ግልጸት ወይ ትምህርቲ ዘመሓላልፍ ኢዩ። ኣብ ፍሉይ ምኽንያታት ሥርዓተ ኣምልኮ ይፍጽም ወይ ይመርሕ።

ንኣብነት፥ ሓጌ 2፥11-13 - ንካህን ሕተቶ ድኅሪ ኢሉ፣ እቲ ዘርክስን ዘየርክስን ክሓቶ ይርከብ። ከማኡውን ዘካ. 7፥3 - ብዛዕባ ንካህን ምሕታት ይዛረብ።

ጸኒሑ ብሥሩዕ እቲ መለኮታዊ ትምህርቲ ክስተምህሩ ብሓደራ ተዋሂቡዎም ነበረ።

"ሕግኻ ... ንእስራኤል ይምህሩ"

ሙሴ ነቲ ጥቕላል ናይ ሕጊ ኣብ ታቦተ ኪዳን ምእንቲ ከቐምጥዎ ብሓደራ ንሌዋውያን ኢዩ ሂቡዎ ዝነበረ።

ነዚ ጥቕላል (መጽሓፍ) ሕግዚ ንሕዝቢ ምእንቲ ከንብቡሉ ከኣ ነቶም ካህናትን ሽማግለታትን ኣዚዙዎም ነበረ (ዘዳግ. 31፥9-13,26)።

ድኅሪ ስደት ባቢሎን'ውን ኣብ ትንቢት ሚልክያስ ከም'ዚ ዝስዕብ ዝብል ንረክብ፥-
"ብዛዕባ እግዚኣብሔር ቅኑዕ ትምህርቲ ምምሃር ግደ ካህናት ኢዩ። ንሳቶም ልኡኻት እግዚኣብሔር ጐይታ ሠራዊት ስለዝኮኑ ፍቓደይ እንታይ ምዃኑ ምእንቲ ኪፈልጡ ሕዝቢ ናብኣቶም ኪኸዱ ይግባእ" (ሚል. 2፥7)።

ቀጺሉ ግን ነዚ ተልእኮ'ዚ ብግቡእ ስለዘይፈጸሙ ነቶም ካህናት ከቢድ መጠንቀቕታ ክህቦም ይርከብ (ሚል. 2፥8-9)።

ብመሠረቱ ግን እቲ ሕጋዊ ሓላፍነት ንካህናት ዝተዋህበ ኢዩ ኔሩ። እቲ ዝበርትዔ ጸገማት ናብኦም ኢዩ ዝቐርብ፣ ወላ ምስክር ዘይተረኽበሉ ጉዳይ ናብኦም ይቐርብ (ዘዳግ. 21፥1-9፣ ዘኁ. 5፥11-31 ርአ)።

ደረጃ ሥልጣኖም ኣብ እዋን ክርስቶስ'ውን ኔሩ ኢዩ። ነዚ ዘረድእ ኣብ ኩምራን'ውን ከምዝተረኽበ ይንገር።

“ኣብ ነፍሲ ወከፍ ማኅበር ኣመንቲ፥ ሓደ መጽሓፍ ኣስተንትኖ ዝተማህረ ካህን ይሃሉ። ንትእዛዙ ከኣ ኩሎም ይተኣዘዙ” ይብል (*CD – Codice di Damasco cf. 1QS VI, 3-4; 1Q Sa III; 22-25 ረአ*)።

እንተኮነ ካህን ክሳብ ክንደይ ነዚ ዝሕተቶ ዘሎ ሓላፍነት ስንድው (ምሁር) ምኳኑ የጠራጥር። በዚ መሠረት ድኅሪ ስደት፣ እዚ ናይ ሕጊ ፍልጠትን ሓላፍነትን፣ ናይ ካህናት ምኳን ጥራሕ ተሪፉ፣ ጸሓፍን ሊቃውቲ ሕግን ዝኮኑ ዓለማውያን ከም ዝማዕበሉ ይዝንቶ።

እቶም ካህናት ግን ኣብ ምምራሕ ሥርዓተ ኣምልኮን ካልእ ኣብ ውሽጢ ቤተ መቕደስ ዝግበር ሥራሕን ተወሲኖም ተረፉ።

1.2.2. ናይ ቤተ መቕደስ ሰብ

ርክብ ካህንን ቤተ መቕደስን ብኩሉ ፍሉጥን ቅቡልን ነገር ኢዩ። ካህን ዝምረጽ ንቤተ መቕደስ ከገልግል'ዩ። ነዚ ሓላፍነት'ዚ ክፍጽም ዝክእል ካልእ ኣካል የሎን።

“ሙሴን ኣሮንን ምስ ደቆን ካብ እስራኤላውያን ንቤተ መቕደስ ናይ ምዕቃብ ሓላፍነት ነበሮም። ዝኾነ ጓና ኣብኡ እንተቐሪቡ ይቕተል” (ዘኁ. 3፥38)።

ቤተ መቕደስ እንተ ተመስሪቱ ካህን ከኣ ይቕባእ። ነቲ ሥርዓተ ኣምልኮ ምእንቲ ክመርሕ፥-

- ኣብ እዋን መሳፍንቲ ሚካህ (መሳ. 17፥5-13)
- ኣብ እዋን ሣሙኤል ኣብ ቅርያት-ያሪም (1ሣሙ. 7፥1)
- ሮቦኣም ኣብ እዋን ምምቃል መንግሥቲ (1ነገ. 12፥31)፣ ነዚ ከተግብሩ ይርከቡ።

ኣብ'ዚ ኩነታት፥ ቤተ መቕደስ ኣብ እስራኤል ሓደ ዓብይ ለውጥታት እናገበረ ዝመጸ ምኳኑ ምግንዛብ የድሊ።

ቅድም ዝተፈላለ ቤተ መቕደስ ማለት ከም ሲኬም፣ ቤትኤል፣ ቢዔር ሸባዕ ኣለዉ። ካልኦት'ውን ከም፥- ሲሎ፣ ገባዖን፣ ዳን ኔሮም።

ድኅሪ ምትሓዝ ኢየሩሳሌም ዳዊት ነቲ ታቦተ ኪዳን ናብኣ ኣግዒዙ ዋና ከተማ ናይ ግዝኣቱ ገበራ። ናይ ሃይማኖት ማእከል እውን ኮነት (2ሣሙ. 6)።

ኣብ 2ሣሙ. 24፥18-25 ከምዘሎ ከኣ ዳዊት ቦታ ገዚኡ ታቦት ከም ዝሃነጻ ይነገር። ብከም'ዚ ኣብኡ ከኣ ሰሎሞን ቤተመቕደስ ሃነጸ (1ዜና. 22፣ 2ዜና 3፥1)።

ንጉሥ ዝርከበላ ከተማን ቤተ መቕደስን ብምኳና፥ እቲ ቀንዲ ወግዓዊ ሥርዓተ ኣምልኮ ዝፍጸመላ ኮነት። ጸኒሑ ምስ ጊዜ ከኣ ቀዳመይቲ ጥራሕ ዘይኮነስ እታ እንኮ ቤተ መቕደስ ክትከውን ኣብኣ ጥራሕ መሥዋዕቲ ክቐርብ ተወሰነ።

ብፍላይ ንጉሥ ሕዝቅያስን፣ ኢዮስያስን ኣብ ዝገበርዎ ሥርዓተ ኣምልኮኣዊ ተሓድሶ ነዚ ነገር'ዚ የነጸሮ። ኢዮስያስ ብፍላይ ንኩሎም ካልኦት ኣብ ግዝኣቱ ዝነበሩ ቤተ መቕደሳት ደምሲሱ፥ ንኩሎም ካህናት ከተማታት ይሁዳ ጸዊዑ ነቲ ዕጣን ዘትክኩሉ ዝነበሩ ቦታታት ዝራኸሶ (2ነገ. 23፥8)።

ነዚ ዘነጽር'ውን ኣብ ዘዳ. 12፥13-14 *“ዚሓርር መስዋዕትኩም ኣብ ቃሕ ዝበለኩም ቦታ ከይተዕርጉ ንርእስኹም ተጠንቀቑ። ዚሓርር መሥዋዕትኩም ኣብ'ቲ እግዚኣብሔር ኣብ ምድሪ*

ሓደ ካብ ነገዳትኩም ዝኃረያ ቦታ ደኣ ኣዕርጉ። እዚ ኣነ ዝእዝዘኩም ዘሎኹ ኩሉ ከኣ ኣብኣ ኣዕርግዎ"።

ብከምዚ ድኅሪ ስደት፡ ሓደ ቤተ መቕደስ ክህሉ ኣገዳሲ ኮነ። እቲ ሓደ ኣምላኽ ሓደ ቤተ መቕደስ ጥራሕ ክህልዎ ኣለዎ ዝብል ርድኢት ነገሰ። እንተኾነ ካብ ይሁዳ ወጻኢ፣ ክልተ ናይ ኣይሁድ ቤተ መቕደስ ኣብ ግብጺ ምንባሩ ይዝንቶ።

- ኣብ *ኤለፋንቲና* - ኣረማይስጢ ሰነዳት (papiri) ናይ 5 ክፍለ ዘመን ቅ.ክ. ዝምስክርዎ።
- ኣብ *ለዮንቶፓሊ* ብ160 ቅ.ክ. ዝተመስረተን ብ73 ድ.ክ. ብሮማውያን ዝተደምሰሰን ኢዩ።

ከማኡ'ውን ኣብ እምባ *"ጋሪዝም"* ናይ ሳምራውያን ቤተ መቕደስ ኔሩ ኢዩ።

1.2.3. ናይ መስዋዕቲ ሰብ

ቡራኬ ሙሴ ብዛዕባ ካህናት፡ *"ዕጣን ናብ ኣፍንጫኻ (ናብ ቅድሚኻ)፣ ምሉእ ዚሓርር መስዋዕቲ እውን ኣብ መሠዊዕካ (ታቦትካ) ኬቕርቡ"* (ዘዳ. 33፡10) እናበለ ይባርኽ።

ቅድም መስዋዕቲ ምቕራብ ናይ ካህናት ጥራሕ ከም ዘይነበረ ዘረድእ ብዙኅ ኣብነታት ኣሎ። ካብ ኣብርሃም ጀሚርካ ክሳብ ዳዊት ሰሎሞን መስዋዕቲ የቕርቡ ምንባሮም ይንገር። ቀስ ኢሉ ግን ናብ ካህናት ጥራሕ ተወሰነ። የዝያስ ንጉሥ ዕጣን ብምቕራቡ ክቕጻዕ ይርአ (2ዜና. 26፡16-20)። እዚ ናብ ካህናት ጥራሕ ከም ዝውሰን ዘግበሮ፡ ቅድስና እግዚኣብሔር ንምክባር'ዩ። ምስ ኣምላኽ ርክብ ዘለዎ ሰብ ንከወፍዮ ብማለት ምስ ቅድስና እግዚኣኣብሔር ዝከይድ ሕይወት ዘለዎ ዝተቐብአን ሰብ ንክከውን ብማሌት ኢዩ። ካልኣይ ምኽንያት እቲ ምእንቲ ሥርየት ኃጢኣት ዚውፈ መስዋዕቲ ዝሓቶ ግድነት ኢዩ።

ቅድሚ ስደት ዝነበረ መስዋዕቲ ብዝበዝሕ ናይ ኅብረት መስዋዕቲ ኢዩ ኔሩ። እዚ ምእንቲ ስሬት ኃጢኣት ዝብል፡ ድኃር ዝመጸ ይመስል። ኣብ ዳኅራይ ግን ዝለዓለ ኣገዳስነት ዝነበሮ መስዋዕቲ ኮነ። ብፍላይ ባህርያዊ ኮነ ሰብ ዝፈጠሮ ሓደጋታት ነቲ ሕዝቢ ኣበሳኡ ክግንዘብ ምስ ሓገዞ፡ ከማኡ'ውን ኣገዳስነት ቅድስና ናይ ኣብ ቅድሚ ኣምላኽ ዝቐርብ ኣገልጋሊ የረድኦ ነበሩ።

1.2.4. ንጽሕና መስዋዕቲ ዝከታተል

ህልውና ዘይንጹሕ ሰብ ንክብሪ ኣምላኽ ዝጸርፍ ኢዩ። ስለ'ዚ ነቲ መስዋዕቲ ዘይቅቡልን ከም ዝንጸግን ዝገብር ኢዩ።

ስለ'ዚ ካህናት *"ነታ ኣብ ማእከሎም ዘላ ማኅደረይ ብምርካሶም ብርክሰቶም ከይሞቱስ ንደቂ እስራኤል ካብ ዜራኽሶም ነገር ከምዚ ግርኩም ፍለዩዎም"* (ሌዋ. 15፡31)።

እዚ ንጽሕና'ዚ ብፍላይ ንለምጺ ብዝምልከት፣ ምልክት ምስተረአ ቀልጢፉ ናብ ካህን ክርአ ኣለዎ (ሌዋ. 13)። እንተሓወየ'ውን ናብ ካህን ተራእዩ ክረጋገጽ ኣለዎ (ሌዋ. 14)።

1.2.5. ቡራኬ ዝህብ

ካህን ብስም እግዚኣብሔር ንሕዝቢ ናይ ምብራኽ ሓላፍነት ዘለዎ ኢዩ።
ሲራ. 45፡15-19 ብስም እግዚኣብሔር ምብራኽ፡ ስም እግዚኣብሔር እናጸዋዕካ ምብራኽ ምኻኑ የነጽር።

ዘኍ. 6፥27 ከኣ ኣገባብ ይሕብር።

ስም እግዚኣብሔር እናጸዋዕካ ምብራክ ማለት ነቲ ዝባረኾ ምስ እግዚኣብሔር ርክብ ከም ዝገብር ምግባር፣ ሕይወቱ ብርክብን ጸጋታትን እግዚኣብሔር ከምዝብርትዕ ዝገብር ኢዩ። ቡራኬ እግዚኣብሔር፥ ሰላምን በረከትን፣ ጥዑይ ርክብን ይፈጥር። ብዘይካኡ ግን ዓወት የሎን፥ ኣብ ሕይወት።

እዚ ቡራኬ ብስም እግዚኣብሔር ቅድስናን ዕቤትን እግዚኣብሔር ዝገልጽ ብምኳኑ በብቀኍሩብ ንክብሩ ስም እግዚኣብሔር ዘይምድማጽ ብካልእ ምትካእ ተለምደ። ክሳብ ሎሚ ከኣ የክብርዎ ኣለዉ ነዚ ስም እግዚኣብሔር ዘይምድማጽ ዝብል ልምዲ።

ስለ'ዚ ካህን ብዙኅ መግለጽታትን ተልእኮን ኢዩ ዘለዎ።

- *ሀ. ካህን ሞንጎይና እግዚኣብሔርን ሕዝብን'ዩ።*
- *ለ. ካህን ምእንቲ ሥሬት ኃጢኣት መስዋዕቲ ዘቕርብን ከም ፍረኡ ከኣ ቡራኬ እግዚኣብሔር ዘውህብን ኢዩ።*
- *ሐ. ክብሪ ካህን ክህነቱ ንእግዚኣብሔር ቢሉ ኣብ ምውፋዩ ኢዩ።*
- *መ. ናብ እግዚኣብሔር ዝቐረበን ኣብ ቅድሚ ህልውና እግዚኣብሔር ተልእኮኡ ዘወፌ ኢዩ። በዚውን ፍሉይ ኣላባስ ተላቢሱ ሥርዓተ ኣምልኮ ይመርሕ።*
  - *እቲ ኣላባስ ሥርዓተ ኣምልኮ፥ ሰማያዊ መልክዕ ኢዩ ዘልብሶ።*
  - *እቲ ሥርዓተ ኣምልኮ ከኣ፥ ኣብ መለኮታዊ ክልል'ዩ ዘእትዎ።*

በዚ መሠረት ካህን ንሰባት ካብ ርእሶም ወጺኦም ናብ ኣምላክ ወይ ርክብ ምስ ኣምላክ ክከፈቱ ይሕግዝ። ከመይ ዝከፍአ ኩነት ሰብ፥ ካብ ኣምላክ ምሽፋት፣ ኣብ ርእስካ ምዕ ጸው፣ ብዛዕባ ኣምላክ ዘይምግዳስ ኢዩ።

ከም'ቲ ዓሻ ዝብሎ፥-

መዝ. 13፥1 *"ዓሻ ብልቡ ኣምላክ የሎን ይብል"*
ሶፎ. 1፥12 *"ኣምላክ ጽቡቕ ኮነ ክፉእ ክገብር ኣይክእልን ኢዩ"፤* ብማለት ንኣምላክ ክነጽግ ወይ ክናእስ ምስ ዝርከብ ሞይቱ ማለት ኢዩ።

ስለ'ዚ ሞንጎኝነት ካህን እቲ ዝዓበ ተልእኮኡን ክብረቱን ኢዩ። እዚ ከኣ ርክብ እግዚኣብሔርን ሕዝቡን ምስላጥ፥ ምቅልጣፍ፣ ምድንፋዕ ኢዩ።

2. ታሪካዊ ምዕባሌ ክህነት ብሉይ ኪዳን

ታሪካዊ ምዕባሌ ክህነት ምስ ምፍላይ (Separation) ናይ ቅዱስን ንቡርን ነገራት ኢዩ ጀሚሩ። እቲ ቅዱስ ነገራት ካብ'ቲ ካልእ ንምፍላይ ፍሉይ ሰብ (ካህን)፤ ፍሉይ ኣቕሑ (ንዋየ ቅድሳት)፣ ፍሉይ ኣላባስ ክህነት፤ ፍሉይ ቦታ (ቤተ መቕደስ ወይ ቴንዳ ምርካብ)፤ …… ተመደበ። እዚ ፍልልይ'ዚ ንካህናት ሓደ ፍሉይ ሥልጣን ይህቦም ነበረ።

2.1. ኣብ ቅ.መጽሓፍ ክልተ ዓይነት መግለጺ ኣሎ።

- ኣብ መጽሓፍ ሣሙኤልን መጽሓፈ ነገሥትን
- ኣብ መጽሓፍ ዜና መዋዕልን ኢዩ።

ሓደ ዓይነት ፍጻሜታት እናኣዘንተወ ከሎ መጻሕፍቲ ዜና መዋዕል ድኅሪ ስደት ዝተጻሕፉ ብምኳኖም ዝያዳ ንኣምልኮን ንክህነትን ዝሰፍሐ ቦታ ይህቡ። ኩሉ ታሪክ ዳዊት ናብ ምህናጽ ቤተ መቕደስ ዘተኮረን፣ ነዊሕ ምዕራፋት ብዛዕባ ምሕደራ ክህነትን ይገልጽ (1ዜና. 23-26 ርአ)።

እዚ.ታት ግን ኣብ'ቲ ቅድሚኡ ዝተጻሕፈ መጻሕፍቲ ሣሙኤል ኣይንረክቦን።

ብዛዕባ'ቶም ስዒቦም ዝመጹ መግሥታት እንከዘንቱ ከኣ፣ ዜና መዋዕል ብዝያዳ ብዛዕባ ምድምሳስ ካልኦት መቕደሳትን ምሕዳስ ሥርዓተ ኣምልኮን የዘንቱ። እቲ ዳኅራይ እርግማት መጻሕፍተ ኦሪት ማለት በቲ ክህነታዊ ምንጪ ተፈጺሙ ዝበሃል'ውን እዚ ስክፍታ'ዚ ዘነጽር ኢዩ። ኣብ ዘጽኣት ድኅሪ ኪዳን ምፍጻሙ (ዘጽ. 24) ቀጺሉ ነዊሕ ናይ ኣምልኮን ቤተ መቕደስን መምርሒታት ይህብ (ዘጽ. 25-31)። ድኅሪ ኃጢኣት እስራኤልን፣ ምሕዳስ ኪዳንን (ዘጽ. 32-34) እንደገና ንካልኣይ ጊዜ ብሰፊሕ ብዛዕባ'ዚ ናይ ኣምልኮ ኣገባባት ይዛረብ (ዘጽ. 35-40)።

ቀጺሉ ኣብ ዘሌዋውያን፡ ብዛዕባ ንጹሕ ዘይንጹሕ፡ ቅዱስ ዘይቅዱስ ማለት ብዛዕባ ሕግታት መስዋዕትን፣ ሕገ ንጽሕናን፣ ሕገ ቅድስና ክህነትን ብዛዕባ በዓላትን የዘንቱ (ሌዋ 1-7፣ 11-16፡ 21-22፣ 23)።

መጽሓፍ ዘኍልቅ'ውን ዝለዓለ ትኩረት ንሌዋውያንን ንካህናትን ይህብ፣ ብዝለዓለ ወኒ ከኣ ንሓለፋታትን መሰላት ኣሮንን ይከላከል (ዘኍ 1፡48-53፣ 3-4፣ 8፣ 16-17)።

ብሓጺሩ ካብ መጀመርያ ገጽ ናይ ዘፍጥረት ኢዩ ድምጹ ዘስምዕ እዚ ክህነታዊ ምንጪ። ሥርዓተ ተፈጥሮ ብምዝኅው (ዘፍ 1፡1-2፣ 4) ነቲ ዝስዕብ ታሪክ መእተዊ ይገብረሉን፡ ንሥልጣን ክህነት የንጸባርቕን።

2.2. ድኅሪ ስደት ባቢሎን

እቶም ዝተመልሱ ኣብ ምጅማር ኣብ ትሕቲ ሓደ ካብ ዓሌት ዳዊት ዝኮነ መራሒ ማለት ዘሮባቤል ተወዲቦም ከም ካልኣይ ንዓኡ ዝድግፍ ከኣ ሊቀ ካህናት ኢያሱ ነበረ። ትንቢት ሓጌ ነዚ ይምስክር (ሓጌ 1፡1.12.14፣ 2፡1,4,21,23)።

ጸኒሑ ግን ዘሮባቤል ይጠፍእ፡ ተካኢ'ውን ኣይንርእየሉን። እቲ ሊቀ ካህናት ንበይኑ ክመርሕ ይርከብ። ኣብ ዘካ 6፡11 ከኣ እቲ ኣክሊል ዘውዲ ንኢያሱ ክወሃብ ንረክቦ። እዞም ክልተ ነቢያት ሓጌን ዘካርያስን ፍሉይ ተገዳስነት ኣብ ክህነትን ሊቀ ካህናትን የርእዩ። *"ዓብይ ካህን"* ቢሎም ከኣ ይጽውዕዎ።

ካብ'ዚ እዋን'ዚ ጀሚሩ እቲ ሊቀ ካህናት ፖለቲካዊ ሥልጣን'ውን ክሕዝ ይርአ።

መጽሓፈ ሲራክ 50፡4 - ንሊቀ ካሃንት ንቤተ መቕደስ ስለ ዘሓደሰን፣ ጽቡቕ ሥርዓተ ኣምልኮ ስለ ዝመርሐን ጥራሕ ዘይኮነስ ነታ ከተማ ጽኑዕ መከላከሊ ስለ ዝገበረላ ይንእዶ። እዚ ናእዳን ውዳሴን ንስምኦን 2ይ ወዲ ኦንያ 2ይ ኣብ 3ይ ክፍለ ዘመን ቅ.ክ. ዝነበረ'ውን ይህቦ።

ድኅሪኡ ስደት ኣንጠንስ ኤጲፋነ ንሃይማኖት ሕዝቢ እግዚኣብሔር ከጥፍእ ምስ ተላዕለ፡ ሽዑ'ዩ ሓደ ሥድራ ካህናት ዝኮኑ ሓስሞናውያን ዝበሃሉ ተወዲቦም ብውግእ ሕዝቢ መሪሖም ዓወት ዝጨበጡ። በዚ'ውን ኣይሁድ ሃይማኖታውን ፖለቲካውን ናጽነት ጨበጡ።

ኣብ'ዚ እዋን እዚ ኢዩ ከኣ እቲ *“ሊቀ ካህናት”* (1መቃ 10፥20) ዝብል ስም ዝተዋህበ። *“ኣርኪይረይዩስ”* ዝብል ቃል ተዋህቦ። ኣብ ልዕሊ'ቲ ናይ ሥርዓተ ኣምልኮን፣ ሃይማኖታዊ ሕይወት ናይ ፖለቲካን ወተሃደራውን ሥልጣን እውን ዘጠቓልል ኮነ። ቀጺሉ ኣብ ዘሎ “ዮናታን ከኣ ነቲ ሓዲስ ቀምሽ ኣብ ሳብዓይ ወርኂ ናይ'ታ መበል 160 ዓመት ኣብ መዓልቲ በዓል ዳስ ተከደኖ። ንሱ ሠራዊት ኣቐመ፥ ብዙኅ ኣፅዋር ደሊቡ ድማ ኣዕጠቐም (1መቃ 10፥21)፣ ብማለት ነቲ ሃይማኖታውን ፖለቲካውን ወተሃደራውን ሥልጣኑ የነጽር። ቀጺሉ'ውን “ኣዛዝ ሰራዊትን ገዛእ ሃገርን” ከምዝተሾመ ይገልጽ (1መቃ 10፥65)።

ብድኅሪ ዮናታን ከኣ ስምኦን ኃዉ ተክኡ፥ ብዙሕ ዓወታት ኣመዝጊቡ ከኣ ናብ ምሉእ ናጽነት ኣሰጋገሮም። ብ170 ከኣ ኣርዑት ኣረማውያን ካብ ሕዝብን ሃገርን እስራኤል ተላዓሉ። እቲ ሕዝቢ ኣብ መዝገበ ታሪካቱ፥ ቀዳመይቲ ዓመተ *“ስምኦን እቲ ዓብይ ሊቀ ካህናት፣ ኣብ ኣይሁድ ኣዛዝ ሠራዊትን መራሕ ሕዝቢ ኣይሁድን”* እናበሉ ኪጽሕፉ ጀመሩ (1መቃ 13፥42) ሃሞንያዊ ቤተ ክህነት ከኣ ብከም'ዚ ነቲ ሥልጣን ክሳብ እዋን ሄሮድስ (37 ቅ.ል.ክ) ሒዙዎ ጸንሐ። ካብ'ዚ ንደኃር እቲ ፖለቲካዊ ሥልጣን ሊቀ ካህናት ኣብ ካልኣይ ደረጃ ሓለፈ። ወላ ብጊዘ ሮማውያን እቲ ሊቀ ካህናት እቲ ዝለዓለ ኣይሁዳዊ ሥልጣን ነበረ። ነቲ ባይቶ ከኣ ይመርሖ ነበረ። እቶም ሮማውያን ከኣ ብከምኡ ይፈልጡዎ ነበሩ።

2.3. <u>ትጽቢት ሓደ ናይ መሲሓዊ እዋን ሊቀ ካህናት</u>

ኩነኔ ሊቃነ ካህናት ንኢየሱስ፣ ነዚ መዓርግ'ዚ ንምንጻግን፣ ፍጻሜ ቅዱሳት ጽሑፋት ምዝንጋዕን ክፈጥር ኣይክእልን ኢዩ። ብኣንጻሩ እዚ ኩነት'ዚ ንምሕዳስ ክህነት ዝዕድም ኢዩ፥ ከመይ እቲ ትጽቢታትን ተስፋታትን ቅዱሳት ጽሑፋት ንሱ ኢዩ ዝነበረ።

2.3.1. ነቢያት

ነቢያት እስራኤል ንካህናት እዋኖምን ነቲ ግብዝ ዝኮነ ኣብ ቤተ መቕደስ ዝፍጽምዎ ዝነበሩ ሥርዓተ ኣምልኮኦም ብዙኅ ይነቕፍዎ ኔሮም ኢዩ (ሆሴ 5፥1፣ 8፥13፣ ኣሞ 5፥21-25፣ ኢሳ 1፥10-16፣ ኤር 2፥8፣ ሚል 2፥1-9 ርአ)።

እንተኮነ ብማንም ንኣገዳስነት ንክህነት ኣብ ሕቶ ኣእቲዮም ኣይፈልጡን። ብኣንጻሩ ቀጻልነት ክህነትን፣ ተሓድሶ ሥርዓተ ኣምልኮን ክህነትን ይእውጁ፥ የበሥሩ ኔሮም። እዚ ኣብ ኢሳ. 2፥1-5 ኅሊሑ ዝርከብ ኢዩ። ከማኡ'ውን ኣብ ሚክ 4፥1-3።

ሕዝቅኤል እውን መጽሓፉ ብዓቢይ ራእይ ናይ መጻኢ መቕደስ ይዛዝም፣ ተልእኮን ቅጽላትን ካህናት'ውን የነጽር (ሕዝ 40-44፣ 44፥10-33)። እቲ ዕንወት ቤተ መቕደስ ዝተነበየ ኤርሚያስ'ውን ካህናት ሌዋውያን መስዋዕቲ ዘቕርቡ ተካእቲ ኣይስእኑን ኢዮም እናበለ የበሥር (ኤር 7፥12-14፣ 33፥18)።

እቲ ብብርቱዕ ንግብዝና ካህናት ዝወቅስ ሚልክያስ (2፥19) እውን፣ ኣብኡ ጥራሕ ደው ኣይብልን፣ እኳ ደኣ ጕይታ ናብ መቕደሱ ክኣቱ ኢዩ፣ *“ንሱ ከም'ቲ ንብሩር ዚኮልዕን ዜጽርን ኬጽሪ፥ ኣብ ፍርዲ ኪቕመጥ ኢዩ። ሠራሕ ወርቂ ንወርቅን ንብሩርን ከም ዚኮልዖም፣ ልኡከይ ከኣ ንደቂ ሌዊ ማለት ንካህናት ኬጽርዮም ኢዩ። ንሳቶም ከኣ ንእግዚኣብሔር መስዋዕቲ ብጽድቂ ኪሰውዑሉ ኢዮም። ሽዑ መሥዋዕቲ ሕዝቢ ይሁዳን ኢየሩሳሌምን፣ ከምቲ በተን መዓልትታት ጥንቲ፥ እወ ከምቲ በተን ናይ ቀደም ዓመታት ባህ ዘበሎ፥ ንእግዚኣብሔር ባህ ኬብሎ ኢዩ”* (3፥3-4)።

ድሮ ኣብ 1ሣሙ 2፥35 ብዛዕባ ሓደ ምስጢራዊ “ናይ ኣምላክ ሰብ” ሓደ ወትሩ መወከሲ ክከውን ዝክእል ተስፋ ሂቡ ኔሩ። *“ኣነ ከኣ ከም ፍቓደይን ከም ሓሳበይን ዚገብር እሙን*

ካህን ከተንሥእ ኢዩ፣ ንሱ ድልድልቲ ሰድራ ከቑመሉ ኢዩ፣ ንሱ'ውን ንሓዋሩ ኣብ ቅድሚ መሲሐይ ኪገልግል ኢዩ" ክእ ኣይብል።

ቅድሚ ዘመነ ክርስትና መጽሓፈ ሢራክ ክህነት ኣሮን ብዘለዓለማዊ ኪዳን ውሑስ ምኳኑ ኣጽኒዑ ይዛረብ ነበረ (ሢራ 45፡7,15,24)

2.3.2. *ምልኣት ጊዜን ናይ መጨረሻ ኣዋንን*

ብዛዕባ ምልኣት ጊዜን ናይ መጨረሻ ኣዋንን ኣብ ዝዝረበሉ ጽሑፋት ኣይሁድ ብዛዕባ ምጽኣት ንጉሣዊ መሲሕ ጥራሕ ኣይኮኑን ዝዛረቡ ዝነበሩ። ብዛዕባ ሰለስተ ኣካላት (ሰባት) ይዛረቡ ምንባሮም ሰነዳት ኲምራን የዘንትዉ (ሕገ ማኅበር 1Q S IX, 10-11)። ምጽኣት እቲ ነብይን፣ "ናይ ኣሮንን ናይ እስራኤልን መሲሓት" ይጠቅስ።
እዚ ከኣ ኣብ'ቲ ናይ ዘዳግ 18፡18 ዝምርኮስ ኢዩ።

እቲ መሲሕ - *"ቅቡእ"* ዝብል ንነብያ ኮነ ንካህን ወይውን ንንጉሥ ከመልክት ዝክእል ኢዩ እናበሉ በብእዋኑ ከም ዝደለዩዎ ይትርጉምዎ። ኣብ ኩምራን ዝያዳ ዝጥቀስ እቲ ቅቡእ ናይ ኣሮን መሲሓዊ ካህን ኢዩ። *"ንርትዒ ብዝምልከት ደቂ ኣሮን ጥራሕ ኢዮም ዝእዝዙ፣ ናይ ካልኦት ካብ ናቶም ኢዩ ዝውሰን"* ይብል (1QS IX, 7 ርአ)።

ተመሳሳሊ'ውን ኣብ 1Q Sa II, 18-21 ርአ። ኣብ ድሮ ዘመነ ክርስትና ዝርከቡ ጽሑፋት ኣይሁድ ብዝያዳ ትኩረት ንመሲሓዊ ካህን ይህቡ ኔሮም።

3. *ኣገዳስነት ክህነት ኣይሁድ ኣብ ጊዜ ሓዲስ ኪዳን*

ብዛዕባ ክህነት ብሉይ ኪዳን ኣብ ታሪክ ቀዳሞት ክርስትያን እንተረአና፣ ኢየሱስ ንተራ ካህናት ይቕበሎ ምንባሩን፣ ይኩን እምበር ግሉጽ ተጻብኦታት ሊቃነ ካህናት፥ መጀመርያ ንኢየሱስ፣ ድኃር ከኣ ንተከተልቱ ምንባሩ ክንግንዘብ ንክእል።

- *እንተኮነ እዚ ተጻብኦ'ዚ ካብ ክህነት ሊቃነ ካህናት ድዩ? ወይስ ካብ ዝነበሮም ሥልጣን ፖለቲካ?*
- *እቶም ክርስትያንከ ነዚ ብከመይ መሊሶሙሉ ወይ ከመይ ዝበለ ርክብ ምስ ክህነት ብሉይ ኪዳን ኔሩዎም?*

3.1. ኣብ እዋን ወንጌላውያንን ግብረ ሓዋርያትን

ኣብ እዋን ወንጌላውያንን ግብረ ሓዋርያትን ዝዝንቶ ኩነት ሊቀ ካህናት ዝለዓለ ስልጣን ኣይሁድ ዝነበሮ እዋን ኢዩ።

ብዛዕባ ሊቀ ካህናት እንክዝረብ፥ ፖለቲካውን ሃይማኖታውን ሥልጣኑ ንምፍላይ ጽጉም ኢዩ ኔሩ። ክልቲኡ ዝተተሓሓዘ ኢዩ ኔሩ። እዚ ርክብ'ዚ ከኣ ንቀዳሞት ክርስትያን ሓደ ጸገም ይፈጥረሎም ኔሩ። ንክህነት ኣይሁድን፥ ነቲ ኣብ ክርስቶስ ዝነበሮም እምነትን ብሓባር ክርእዩ የጸግሞም ኔሩ።

ከመይ ንኢየሱስ ብምኽናዋም ሓደ ዓቢይ ፍልልይ ተፈጢሩ ነበረ። እቲ ቀንዲ ነጥቢ ግን መመያ ጌርካ ምክኣል ኢዩ ኔሩ።

- *እቶም ክርስትያን ጨሪሾምዶ ምስ ኣይሁዳዊ ክህነት ይፈላለዩ?*
- *ኣብ መንነ ክህነትን ፖለቲካዊ ሥልጣንንዶ ፍልልይ ይግበሩ፥ ወላስ ንክልቲኡ ይንጸጉ?*
- *ነሓደ ኣብ ሕይወት ሕዝቢ እግዚኣብሔር ማዕረ ክንድዚ ኣገዳሲ ዝነበረ መዓርግ ምንጻግከ ሕጋዊ ክከውን ይክእልዶ?*
- *ወላ ጌጋ ናይ'ቶም ነቲ መዓርግ ለቢሶም ዝነበሩ'ኳ እንተሎ፣ ነዚ ኣብ ቃል እግዚኣብሔር ዝተመስረተን፣ ኣዚዩ ዘደንቕ ቅዱስ መጽሓፋዊ መሠረት ዘለዎን መዓ ርግ ክርስዑ ወይ ክነጽጉከ ይክእሉዶ?*

3.2. ካህናት ኣይሁድ ኣብ ወንጌላውያን

ካህን ("ሀይረዩስ")፡ ንኢየሱስ ኮነ ንተመሃርቲ ከመልክት ኣይርከብን። ወትሩ ንካህናት ኣይሁድ ጥራሕ ኢዩ ዘመልክት።

- *ሉቃ. 1፡8-9 ዘካርያስ ካህን ኣብ ቤተ መቕደስ ኣብ ክህነታዊ ኣገልግሎት ከሎ።*
- *ንኢየሱስ ናብ ቤተመቕደስ እንክወፍዩዎ መስዋዕቲ ወይ መባእ ከም ዘቕረቡ ይዛረብ ግን ብዛዕባ ካህናት ኣይጠቅስን።*
- *ኣብ መበል 12 ዓመቱ'ውን ምስ ሊቃውንቲ ኣብ ቤተ መቕደስ ምንባሩ ይግለጽ ግን ካህናት ኣይጠቅስን። ካህናት ምንባሮም ግን ካብ ትንቢት ሚልክያስ 2፡7 ክንርድኦ ንክእል።*
- *ንዮሓንስ መጥምቕ ክሓቱ ዝተላእኩ ካህናትን ሌዋውያንን ምንባሮም ኣብ ዮሓ. 1፡99 ይንገር።*
- *ስለምንታይ ደኣ ተጠምቕ (ዮሓ. 1፡25)? ሥራሕ ካህን ኢዩ ምንጻሕ ስለዝኮነ።*
- *ማር. 1፡44 "ኬድካ ርእሰካ ንካህን ኣርኢ" ናይ ንጽሕና መረጋገጺ ስለ ዝኮነ። ሉቃ. 17፡12-14 ኪዱ ናብ ካህን ተራኣዩ።*
- *ማቴ. 12፡5 "ካህናት ብሰንበት ኣብ ቤተ መቕደስ ንጥፈት ምግሓስ ከም ዘይኮኖም*
- *ማር. 2፡26 ንካህናት ጥራሕ ዝፍቀድ መግቢ ከምዝበልዔ ዳዊት።*
- *ሉቃ. 10፡30-37 ካህን ረጊጹዎ ከይዱ ሳምራዊ ግን ደንጊጹሉ።*
- *ማር. 12፡33 "ካብ ኩሉ መባእን መስዋዕትን ፍቕሪ እግዚኣብሔርን ብጻይን ይዓቢ" ንካህን'ዩ ዝተባህለ።*

3.3. ሊቃነ ካህናት ኣብ ወንጌላውያን

ሀይረዮስ (ካህን) 11 ጊዜ (3-ማቴ.፣ 2-ማር፣ 5-ሉቃ.፣ 1-ዮሓ.) ጥራሕ ተጠቒሱ እንክርከብ *"ኣርከይረዩስ"* (ሊቀ ካህናት) ግን 83 ጊዜ (25-ማቴ.፣ 22-ማር.፣ 15-ሉቃስ፣ 21-ዮሓ) ተጠቒሱ ይርከብ።

እዚኦም እቶም ቀንዲ ወከልቲ ናይ ጋንታ ካህናት ኢዮም።

- ብግሊ ሊቀ ካህናት - ጠቕላሊ ወካሊ ናይ ካህናትን ተካኢ ኣሮን ካህንን ኢዩ። እዚ ቃል'ዚ (ሊቀ-ካህናት) ኣብ እዋን መቃባውያን ዝማዕበለን፣ ኣብ ናይ ኣይሁድ መንፈሳዊ ቋንቋ ምእታዉን ይዝረበሉ። ንክልቲኡ ናይ ካህንን ንጉሥን ሓላፍነት ዘጣመረሉ እዋን ከኣ ኔሩ።
- ንጉሥ ኣንጾክያ ንሓደ ካብ ኣሕዋት ይሁዳ መቃቢስ ይሸሞ'ሞ (1መቃ. 10፡20)፥ ካብኡ ንደሓር ከም ርእሲ ናይ ፖለቲካውን ሃይማኖታውን ሥልጣን ይፍለጥ።

ሊቃነ-ካህናት (ብዙኅ) ኣብ ብሉይ ኪዳን ተጠቒሱ ኣይርከብን። ዮሴፍ ፍላቪዮስ ግን ብዙኅ ጊዜ ይጥቀመሉ፡ ኣብ 1ይ ክፍለ ዘመን። እንተኾነ ንመራሕቲ ሃይማኖት ከመልክት ኢዩ ዝጥቀመሉ። ስለ'ዚ ትርጉሙ ንጹር ኣይኮነን። ኣብ ወንጌላውያን'ውን ይርከብ ኢዩ።

እዚ ከኣ ብዘይካ'ቲ ቀንዲ ሊቀ-ካህናት፣ ነቶም ብሕይወቶም ዘለዉ ቀዳሚኡ ዝነበሩ ሊቀ ካህናት፣ ንሓላፊ ቤተ መቕደስ፣ ምክትል ሊቀ-ካሃንት፣ ሓላፊ ኣገልግሎት ሥርዓት ኣምልኮን መስርዕ ኣገልግሎት ዝከታተልን፣ ሓላፊ መዝገብ ቤተ መቕደስ ... ወዘተ ዝኣመሰሉ ሓለፍቲ ዘመልክት ኢዩ።

ማቴ. 16፡21 cf. ማር 8፡31፣ ሉቃ. 9፡22።

ሊቃነ-ካህናት - ምክንያት (ፈጸምቲ) ሕማማት ጐይታና ምኳኖም ዘነጽር'ዩ። ካብ'ዚ ንደሓር እዚ ስም ሊቃነ ካህናት ወትሩ ምስ ሕማማት ኢየሱስ ተተሓሒዙ ኢዩ ዝጥቀስ።

ማቴዎስን ማርቆስን ልዕሊ 15 ጊዜ ምስ ሕማማት ኢየሱስ ኣተሓሒዞም ይጠቕስዎም። በዚ ምክንያት ከኣ ከም ጸላእቲ ኢዮም ዝቐጽርዎም። ሉቃስ ግን 8 ጊዜ ጥራሕ ኢዩ ዝጠቕሶም፣ ኣቀራርባኡ'ውን ፍኩስ ኢሉ ኢዩ።

ኣብ'ዚ ተጻብኦታት እዚ ከም ካህናት ዘይኮነ ከም ሓለፍቲ ፖለቲካዊ ሥልጣን ኮይኖም ኢዮም ዝቐርቡ። ኣብ መንጎ እቶም ምስኦም ኮይኖም ነቲ ባይቶ ኣይሁድ (ሲነድርዮ) ዘቑሙ፣ ዓበይቲ ሕዝብን ጸሓፍትን ኢዮም ተጠቒሶም ዝርከቡ። ኣብ ብሥራት ሕማማት ጐይታና እውን ከምኡ።

እቲ ነደቕቲ ዝነዓቕዎ (ዝነጸግዎ) እምኒ ርእሲ ማዕዝን ኮነ ከምዝበሃል፤ እዞም ዝጠቐስናዮም ሓለፍቲ ኣይሁድ፣ ነደቕቲ ወይ ወነንቲ ቤተ መቕደስ ኣምላክ ኢዮም። ንኢየሱስ ከኣ ንቤተመቕደስ ዘይበቅዕ እምኒ ጌሮም ነጺጎሞ ማለት'ዩ (መዝ. 118፡22) (ማቴ. 21፡42፣ ማር. 12፡10፣ ሉቃ. 20፡17)።

<u>ሊቀ ካህናት</u>- ኣብ እዋን ሕማማት እቲ ዝተረረ መርገጺ ሒዙ ንምቕታል ኢየሱስ ይጽዕር፤

- ፈራዲ፡ ሓታቲ
- ክዳኑ ይቐድድ
- ይጭድር
- ንኩነኔ ኢየሱስ ይቕስቅስን (ማቴ. 26፡63-66፣ ማር. 14፡61-64)።

ንኩሉ ከም መራሒ፡ ከም ፖለቲካዊ በዓል ሥልጣን ኮይኑ ክፍጽሞ ኢዩ ዝርአ። ኣብ ቤተ መቕደስ ዘይኮነስ፡ ብኣባላት ባይቶ ተከቢቡ ኣብ መጋባእያ ኢዩ ከኣ ዝፍጽሞ።

- ንመሰካክር ይሰምዕ፣
- ይሓትት፣
- ይፈርድ፣

ኣብ ፍርዲ ምስ ኮነ ግን *"ይጸርፍ ኣሎ"፡ "ንርእሱ ማዕረ ኣምላክ ይገብር ኣሎ"* ብማለት ነቲ ክሲ ሃይማኖታዊ መልክዕ ከልብስዎ ይጽዕሩ (ማቴ. 26፡65)።

ኣብ ወንጌል ዮሓንስ ጽልኢ ሊቃነ-ካህናት ኣዚዩ ሓያል ኢዩ ኔሩ። *"ይሰቐል፡ ይሰቐል"* እናበሉ ዝጉስጉሱ፣ ብዘይካ ቄሳር ንጉሥ የቢልናን ዝብሉ፡ ካብ ሕዝቢ ዝነዓብ ሓደ ሰብ ክመውት ይሓይሽ ይብል ቀያፋ (ዮሓ. 11፡49-50)።

"ንስካትኩም ኣይርድኣኩምን'ዩ" ይብል ቀያፋ። ንሱ ኢዩ ዝርድኦን ክግበር ዘለዎ ዝሕብርን።

ከማኡውን ቀያፋን ሃናን ክልተ ሊቀ-ካህናት ምንባሮም ይጥቀስ። ሓደ ጥሮታ ዝነበረ ኢዩ፤ ቀያፋ ከኣ እቲ ዓመት እቲ ሊቀ ካህናት ዝነበረ (ዮሓ. 11፡51) ኢዩ ብማለት ነቲ ክልተ ምኳን ዝፈጥሮ ጸገም ክፈትሖ ይጽዕሩ ሊቃውንቲ።

3.4. ካህናትን ሊቃነ ካህናትን ኣብ ግብረ ሓዋርያት

ድኅሪ ትንሣኤ ብዙሕ ተከእሎታት ናይ ርክብ ኣይሁድን ክርስትያንን ኢዩ ኔሩ። እቶም ክርስትያን ርክቦም ኣየቃረጹን፡ ገና ናብ ቤተመቅደስ ኣይሁድ ከይዶም ይጽልዩ ምንባሮም ይንገረሎም (ግ.ሓ. 2፡46)።

ብወገን ኣይሁድ ግን ክልተ ጋንታ ምንባሮም ይጠቅስ፡ ግብረ ሓዋርያት (6፡7)። ገለ ንክርስትና ዝድግፉ፣ ናብ ክርስትና'ውን ዝኣትዉ ገለ ከኣ ዘሳድዱ።

ሊቃነ ካህናት ግን ተቓውሞኦም ክገልጹን ይርከቡ (4፡2)።

ከም'ቲ ድሮ ዝተጠቕሰ ጽሑፋት ሓዲስ ኪዳን ንሊቃነ-ካሃንት ኣይሁድ ሥራሖም ክሰርሑ ኣይጠቕሱን (ማለት ክህነታዊ ኣገልግሎት ክህቡ ኣይረኣዩን)፣ ኣብ ናይ ፖለቲካ መድረክ ክዋስኡ ጥራሕ ይርከቡ።

ወክልቲ ሕዝቢ እግዚኣብሔር ኢዮም ግን እቲ ፖለቲካዊ ሥልጣን ጥራሕ ጐሊሑ ይርከብ። እዚ ተራን መልክዕን'ዚ ከኣ ንክርስትያን ዘየሐጉስን ዘይሃንጽን ምንባሩ ብሩህ ኢዩ። ክህነት ሓደ ኣገዳሲ ተልእኮ ብሉይ ኪዳን ምኳኑ ዘይከሓድ ኢዩ። እንተኮነ ብከመይ ምስ ተልእኮ ኢየሱስ ከም ዝዛመድ ሓደ ብድሆ ኢዩ ኔሩ።

3.5. <u>ብዝርኣ ኣብ ኢየሱስ ክህነታዊ ጐድኒ ዝጎደለ ይመስል</u>

ኣብ ኢየሱስን ኣብ ሥራሓቱን ክህነታዊ ጐድኒ ክንረክብ ንክእልዶ? ኣብ መጀመርያ እዚ ሕቶ'ዚ ንቤተክርስትያን ኣብ ጸገም ዘእቱን ኣዎንታዊ መልሲ ዘይርከቦን ይመስል ይከውን። ኣብ ሞንጎ ክህነት ኣይሁድን ኢየሱስን ጽቡቕ ርክብ ከምዘይነበረ ርኢና ኢና። ሕጂ ግን ብቀረባ መትከል ኢየሱስ ብምምርማር ንርአዮ።

3.5.1. ንመንነት ኢየሱስ ዝወሃብ ዝነበረ መልስታት፤

ህልውና ኢየሱስ ኣብ ጊዜኡ ብዙኅ ሕቶን ኣድናቖትን ኢዩ ፈጢሩ።

- መን ኢዩ እዚ ሰብ'ዚ?
- ኣበየናይ ጋንታ ኢዩ ክስራዕ ዝከኣል?

ወንጌላውያን ከም ዝሕብሩና፣ ካብ ጥርጠራ ብዙኃት ዝተፈላለዩ ርኢቶታት የቕርቡልና፡- ኅሩይ ኣምላክ፣ ልኡክ ሰይጣን፣ መምህር ጥበብ፣ ሓደገ መስድዒ፣ ወዲ ዳዊት፣ ናብ ምድሪ ዝተመልሰ ናይ ቀደም ነብይ፣ ... ወዘተ። ካብ'ዚ ኩሉ ወላ ሓደ ሓሳብ ወይ ርኢቶ ክህነት ዘቕርብ ኣይርከብን። ወላ ሓደ'ውን ኢየሱስ እቲ ናይ መጨረሻ እዋን ካህንን፣ ፍጹም መስዋዕቲ ናብ እግዚኣብሔር ዘቕርብን ኢዩ ኢሉ ዝሓሰበ የሎን። ምክንያቱ ኢየሱስ ኣይሁዳዊ ካህን ከምዘይነበረ ንጹር ኢዩ ኔሩ። ክህነታዊ ዓሌት ኣይነበሮን፡ ንወላ ሓደ'ውን እዚ ግምት እዚ ክፈጥረሉ ኣይክእልን ነበረ። ከመይ ክህነት ኣይሁድ ንኣሮንን ንደቁን ብእግዚኣብሔር ዝተዋህበ ንካልኦት መሰል ዘይህብን ኢዩ ኔሩ (ዘጸ 28፡1፣ ሌዋ 8፡2፣ ዘኁ. 16፡17፣ ሂራ 45፡15-25) ትእዛዝ ሕጊ ኦሪት ብዛዕባ'ዚ ኣዚዩ ጽኑዕ'ዩ፣ *"ንኣሮንን ንደቁን*

ነዚ ክህነታዊ ተልእኮ ክሕልዉ ኣቐሚምም፣ ካልእ ነዚ መሰል'ዚ ክሕዝ ዝፍትን ሞት ይሙት" (ዘኍ 3፡10፣ 3፡38)።

ብከምዚ ከኣ ክህነት ሓደ ሥድራ ብንጹር ካብ ካልኦት ተፈሊዩ ዘገልግሎ፡ ቅድስና ክህነት ዘነጽር ኢዩ።

ኢየሱስ ብትውልዱ ካብ ዓሌት ይሁዳ ኢዩ። ስለዚ ብሕገ ኦሪት መሠረት ካህን ኣይኮነን። ስለዚ ካልኦት ካህን ኢዩ ኢሎም ኣይጠርጠሩዎን፣ ንሱ'ውን ዝኾነ ምልክት ኣየርኣየን።

3.5.2. ተልእኮኡ ንነብይ እምበር ንካህን ከም ዘይመስል፤

ተልእኮኡ ዝኾነ ንኣይሁዳዊ ክህነት ዘነጽር ኣይነበሮን። ብዝያዳ ኣብ መስመር ነብያት ዝሰርዖ ተልእኮ ኢዩ ዝነበሮ። ከም'ቲ እቶም ነብያት ዝገብርዎ ዝነበሩ ንቃል እግዚኣብሔርን ንምሕዳስ መንግሥቲ እግዚኣብሔርን ምቕራቡን ኢዩ ዝእውጅ ዝነበረ። ንናይ ኤርሚያስን ሕዝቅኤልን ካልኦት ነብያትን ብዝመስል (1ነገ 22፡11፣ ኤር. 19፡10፣ ሕዝ 4፡1-3) ሓደ ሓደ ጊዜ ብምሳሌ ይገልጾ ነበረ (ማቴ 21፡18-22)።

ተኣምራታቱ'ውን ንናይ እዋን ኤልያስ ይመስል፣ ምርባሕ እንጌራ፣ ንወዲ መበለት ምትንሣእ፣ ንለምጻማት ምሕዋይ (ማቴ 14፡13-21ን 2ነገ 4፡42-44፣ ሉቃ 7፡11-17ን 1ነገ 17፡17-24፣ ማቴ 8፡1-4ን 2ነገ 5)።

ሓደ ነብይ እኳ ደኣ ሓደ ዓብይ ነብይ እናበሉ ይሰምይዎ ነበሩ (ሉቃ. 7፡16.39፣ ማቴ. 21፡11.46፣ ዮሓ. 4፡19፣ 6፡14፣ 7፡40፣ 9፡17) ድኅሪ ትንሣኤ ጴጥሮስ ኢየሱስ ንሙሴ ዝመስል ነብይ ምኳኑ የዘካክር (ግ.ሓ. 3፡22 cf. ዘዳግ. 18፡18)።

ነብያት እስራኤል ብዝበዝሕ ንክህነት ይነቕፍዎን ካብኡ ይርሕቑን፣ ዝያዳ ናብ ተኣዝዞ ኣብ ሕይወት የተኩሩን ነበሩ። ኢየሱስ'ውን ተመሳሳሊ ጕደና ኢዩ ስዒቡ። ወንጌላውያን ከም ዝሕብርዎ ጸረ ካህናት ዘይኮነስ ጸረ ሥርዓተ ኣምልኮኣዊ ጕድኒ ጥራሕ ዘዕዝዝ ኣገባባቶም ኢዩ ኔሩ። ንሕገ ንጽሕና ኢሎም ዝጽውዕዎ ግዳማዊ ነገራት ይነጽጎ ኔሩ። ንሕሙማት ብሰንበት'ውን እናሕወየ ነቲ ጥንታዊ ርድኢት ቅድስና ይነጽጎ ኔሩ። ንፍልልያት ንጹሕ ዘይንጹሕ ይነጽጎ ኔሩ። ካብ ካልኦት ብምፍላይ ዝመጽእ ቅድስና ዘይኮነስ ንካልኦት ብምቕባልን ብምክባር ዝመጽእ ቅድስና ይድግፍ ኔሩ።

መስዋዕቲ ትብል ቃል ኣብ ብሉይ ኪዳን 400 ጊዜ ትርከብ። ካብ ኣፍ ኢየሱስ ግን ክልተ ጊዜ ጥራሕ ኢያ ተጠቒሳ ትርከብ። ክልቲኣን ከኣ እግዚኣብሔር ከምኡ ዓይነት መስዋዕቲ ከም ዘይብህግ ንምሕባር ኢዩ (ማቴ. 9፡13፣ 12፡7፣ ኣብ ክልቲኡ ንሆሴ. 6፡6 ይጠቅስ)።

ኣብ ማርቆስ'ውን ሓደ ጸሓፊ *"ካብ መስዋዕትን ሕሩድን፡ ፍቕሪ እግዚኣብሔርን ብጻይን ይበልጽ"* ይብል'ሞ ኢየሱስ ከኣ ይድግፎ (ማር. 12፡33)። ቅድሚ መስዋዕቲ ምቕራብ ምስ ሓውካ ምዕራቕ ከም ዝግባእ'ውን የዘካክር (ማቴ. 5፡23)።

ነቶም ንቤተ መቕደስ ዕዳጋ ጌሮም ዝነበሩ ማለት ንመስዋዕቲ ዝኸውን ዝሸጡን ዝለውጡን ይሰጎም (ማቴ. 21፡12፣ ዮሓ. 2፡14-16)። ከም'ቲ ሚልክያስ ዝብሎ፡ *"... እቲ እትደልዩዎ ጐይታ ናብ መቕደሱ ኪመጽእ ኢዩ፣ ... ንደቂ ሌዊ ማለት ንካህናት ኪጽርዮም ኢዩ። ንሳቶም ከኣ ንእግዚኣብሔር መስዋዕቲ ንጽድቂ ኪሥውዑሉ እዮም"* (ሚል 3፡1-4)። ተሓድሶ ከምዘድሊ ይሕብር፡ ብከመይ ከም ዝፍጸም ግን ኣየነጽርን።

3.5.3. ኣብ ኢየሱስን ተልእኮኡን ዝርአ መሲሓዊ ተስፋ፤

ካብ ኢየሱስን ተልእኮኡን ዝርአ መሲሓዊ ተስፋ፡ ክህነታዊ መልክዕ ኣይነበሮን። ናብ ንጉሣዊ መሲሕነት (ወዲ ዳዊት) ዘተኮረ ኢዩ ኔሩ።

ብዛዕባ መንነቱ ኣብ ዝስማዕ ክትዓት፣ እቲ መሲሕ ድዩ? ውሉድን ተካእን ዳዊት (ማቴ. 12፡23፣ ማር. 8፡29፣ ዮሓ. 7፡26.41፣ 12፡34)። ኣብ ቅድሚ ፍርዲ ዝቐረበሉ ሕቶ'ውን ንሱ ኢዩ ኔሩ። መልሲ ኢየሱስ'ውን ነዚ ዘንጸባርቕ ኢዩ ኔሩ (ማር. 14፡61 cf. መዝ. 109፡1)። ድኅሪ ትንሣኤ'ውን ጴጥሮስ ነዚ መዝሙርዚ ጠቒሱ እግዚኣብሔር ንኢየሱስ "ጐይታን መሲሕን" ከምዝገበሮ ይእውጅ (ግ.ሓ. 2፡36-36)።

3.5.4. ሞቱ ሞት ገበነ 'ዩ፡ መቕጻዕቲ እምበር መስዋዕቲ ኣይመስልን፤

መንነቱን ተልእኮኡን ክህነታዊ ስእሊ ይህብ ከም ዘይነበረ ድኣ ንጹር ይኩን እምበር፣ ኩነታት ሞቱ ግን ነቲ ስእሊ ኣይለወጦንዶ?

ሞት ኢየሱስ ከም መስዋዕቲ ኢዩ እንርድኦ፡ ግን ከም'ቲ ጥንታዊ መስዋዕቲ'ውን ኣይኮነን፣ ኣገባቡ ይኩን ዝተፈጸመሉ ቦታ ይኩን በይኑ ኢዩ። ከም መቕጻዕቲ ሞት ናይ ሓደ ገበነ ኢዩ ተፈጺሙ።

መንፈሳዊ መስዋዕቲ ኣብ ሞንጎ ሥርዓተ ኣምልኮን ምስ እግዚኣብሔር ንምርካብን፣ ቡራኬ፡ ምሕረት ንምርካብን ተባሂሉ ኢዩ ዝፍጸም።

ሞት ሓደ ገበነ ግን ፍርዳዊ መስርሕ እምበር ሃይማኖታዊ ወይ መንፈሳዊ መስዋዕቲ ኣይኮነን። ንእግዚኣብሔር ዘክብርን ምስ እግዚኣብሔር ዘራክብን ዘይኮነስ ዘሕፍር ተግባር ኢዩ። ስለዚ ዝያዳ ንርክብ ኢየሱስን ክህነት ኣይሁድን ዘረሓሕቕ ኢዩ ኔሩ ክበሃል ይከኣል።

3.5.5. ኣብ ስብከት ቀዳሞት ክርስታያን ዝርአ ቅጽላት፤

ስለዚ ቀዳሞት ክርስትያን ኣብ ስብከቶም ብዛዕባ ክህነት ኢየሱስ እንተ ዘይተዛረቡ ዘገርም ነገር ኣይኮነን። ኣብኡን ኣብ ተልእኮኡን ሞቱን ነቲ ዝፈልጡዎ ዝነበሩ ክህነት ዝገልጽ ነገር ክዕዘቡ ኣይከኣሉን።

በዚ መሠረት ንመንነትን ተልእኮን ኢየሱስ ንምግላጽ ናብ'ቲ መሲሓዊ ቃላትን፣ ሕይወትን ኢዮም ኣተኲሮም። ኢየሱስ መሲሕ ኢዩ፣ ወዲ ዳዊት፣ ወዲ እግዚኣብሔር ኢዩ። "ምእንታና ሞተ" (1ተሰ. 5፡10)። ኣብ ክንዲ ካልእ ሙማት መስዋዕቲ ሥርዓተ ኣምልኮ ዘይኮነስ፣ መግለጺ ምሉእ ርእሰ ተጸምዶን ተወፋይነትን ኢዩ። *"ክርስቶስ ምእንቲ ኃጢኣትና ሞተ"* (1ቆሮ. 15፡3) ዝብል እምነት'ውን ክህነታዊ ስእሊ ኣይቀረጸን። ኣብ ጥንታዊ መስዋዕ ቲ፣ እቲ ዝስዋዕ *"ምእንቲ ኃጢኣት ሞይቱ ኣይበሃልን"* ኢዩ። እቲ ዘደንቕ ናይ ቅ.ጳውሎስ *"ወዲ ኣምላክ ስለ ዘፍቀረኒ ምእንታይ ሞይቱ"* (ገላ. 2፡20) ኣበሃህላ'ውን ዝኾነ ክህነታዊ ግምት ኣይህብን። ሓደ ናይ ሕይወት ወፈያ ኣብ ክንዲ ካልእ ሰብ ኢዩ ዘመልክት። ብዝያዳ ነቲ *"ወዲ ሰብ ክግልገል ዘይኮነስ ከገልግልን ሕይወቱ በጃ ብዙኃት ክወፍን ኢዩ ዝመጸ"* (ማቴ. 20፡28፣ ማር. 10፡45) ዝብል ወንጌላዊ ቃል ኢዩ ዝመሳሰል። ነቲ *"ሓራ ምውጻእ"* ወይ *"ድኅነት"*፣ *"ምብጃው፣ ምድኃን"* ዝብል ቃላት ሓዲስ ኪዳን'ውን ተመሳሳሊ ሥራሕ ክርስቶስ ዝገልጽ ኢዩ። ስለዚ ንክርስቶስ ቃላት መስዋዕትን ክህነትን ዘይምጥቃም እዚ ኢይ ምክንያቱ። እቲ ኣብ ቀዳመይቲ ቤተክርስትያን ብተመሃርቱ ዝፍጸም ዝነበረ'ውን ምስ ክህነት ኣይሁድ ዘመሳስል ነገር ኣይነበሮን።

በዚ መሠረት እቶም መራሕቲ ማኅበር ክርስትያን *“ካህን” (ኮህን፣ ሀይረዮስ)* ዝብል ስም ኣይነበሮምን፣ ብዝያዳ ንተልእኮ (ሓዋርያውነት) ወይ ንኣገልግሎት ንሥልጣን ሓላፍነት ዝገልጽ መራሒ *“ሓዋርያ”* (ልኡክ)፣ *“ዲያቆን”* (ኣገልጋሊ)፣ *“ጳጳስ”* (ኀሳ ተኸታታሊ)፣ *“ሽማግለ”*፤ ኣስማት ክወስዱ ኢዮም እንረክቦም።

4. ገለ ገለ ርክባት

እዚ ዝተጠቕሰ ዝተፈላለ ሓበሬታታት ነታ ቀዳመይቲ ቤተክርስትያን ጸገም ይፈጥረላ ምንባሩ ብሩህ ኢዩ። እንተኾነ እቲ ኩነታት ኩሉ ኣሉታዊ መልሲ ጥራሕ ኢዩ ዘለዎ ክበሃል ኣይከኣልን።

4.1. ቤት እግዚኣብሔር ምህናጽ

መሠረት መሲሓዊ ንጉሥነት ዝኾነ ትንቢት ናታን ነቢይ፣ ወዲ ዳዊት ቤት ኣምላኽ ከም ዝሃንጽ ኢዩ ዝዛረብ (2ሣሙ. 7፥1-5,13)። *ወንጌላውያን ነዚ ምህናጽ* ቤት እግዚኣብሔር፣ ቤት እስራኤል፣ ቤት ዳዊት ዝብል *ቃላትን* ሓሳብን ሓደ ካብ ተልእኮ ኢየሱስ ምዃኑ የነጽሩ።

ብሓሶት'ውን ኢየሱስ ንቤተ *መቕደስ* ደምሲሱ ብሰለስተ *መዓልቲ* ከም ዝሃንጽ ይኽሰስ። ኢየሩሳሌም ንጉሣ ክበጽሕ ዝመጸሉ ጊዜ ስለ ዘየለለየት ትውቀስ (ሉቃ. 19፥41-44)።

ምድምሳስ ቤተ *መቕደስን፣* ምህናጽ ሓዲስ ቤተ *መቕደስ* ብሰለስተ *መዓልትን* (ማር. 14፥58፣ 15፥29, 37-39፣ ማቴ. 27፥40.51-54 ርአ) ዝብል ሓደ ሓዲስ ሓሳብ ኢዩ።

ምድምሳስ ቤተ *መቕደስ፣* ምብቃዕ ኣይሁዳዊ ክህነት'ውን ኢዩ። ምህናጽ ሓዲስ ቤተ *መቕደስ* ከኣ ምጅማር ሓዲስ ክህነት ኢዩ። ወንጌላውያን ግን ነዚ ሓሳብ'ዚ ብንጹር ኣይገልጹዎን። ርክብ ቤተ *መቕደስን፣* ምስጢር ኢየሱስን ጥራሕ ይሕብሩ (ዮሓ. 2፥29)። ብዝተፈላለ ኣገባባት ከኣ ክጠቕስዎ ይርከቡ (ዮሓ. 4፥20-24፣ 7፥37-39፣ 11፥48፣ 14፥1-3፣ 17፥24)። ኩሉዚ ከኣ ምስ'ቲ መሲሓዊ ትውፊት ናይ'ቲ ንቤት እግዚኣብሔር ዝሃንጽ ወዲ ዳዊት ዝሰማማዕ ኢዩ (2ሣሙ.7፥13፣ 1ነገ. 5፥19፣ 8፥13.19፣ 1ዜና 17፥13፣ ጥበ. 9፥8)።

4.2. ድራር ጸሎት ሓሙስን ኪዳንን

እዚ'ውን ነቲ ጥንታዊ ትውፊት ናይ መኣዲ ዝገልጽ እኳ እንተኾነ፣ *ሥርዓተ* ኣምልኮኣዊ *መስዋዕቲ* ዝገልጽ ግን ኣይኮነን።

ኢየሱስ ነቲ ምብራክን ምቕራስ እንጌራን፣ ምዕዳል ወይንን ሓዲስ ትርጉም የልብሶ። ምእንቲ ድኅነት ካልኦት ገዛእ *ሥጋኡ* ምውፋይን፣ ደሙ ምፍሳስ ዘመልክት ጌሩ ይገልጾ። እዚ'ውን *መስዋዕቲ* ብሉይ ዝገልጽ ዘይኮነስ፣ ቀራጽ ወፊያ ርእሲ ምእንቲ ካልኦት ኢዩ።

እንተኾነ ኣብ *ቃላት* ኢየሱስ ሓደ ዘይከሓድ ትርጉም *መስዋዕቲ* ዝሓቖፈ ሓሳብ ንረክብ። ከመይ ነቲ *“ደም”* ዝብል *ቃል* ምስ'ቲ *“ኪዳን”* ዝብል *ቃል* ከራኽቦ ይርከብ። እዚ ከኣ ምስቲ ሙሴ ኣብ ሲናይ ንኪዳን እስራኤልን እግዚኣብሔርን ከጽድቕ ዝቕረቦ *መስዋዕቲ* ዝተጠቕመሉ *ቃላት* ይመሳሰል ማለት *“ሙሴ ከኣ ነቲ ደም ወሲዱ 'እዚ እቲ እግዚኣብሔር ነዚን ቃላት እዚኣን ኪህበኩም ከሎ ዝኣተዎ ኪዳን ዜጽንዕ ደም ኢዩ' እናበለ ናብ ሕዝቢ ነጸጎ”* (ዘጸ. 24፥8)።

እዚ ርክብ'ዚ ብፍላይ ኣብ ማቴዎስን ማርቆስን ንጹር ኢዩ፣ *"ደመ ኪዳን"* ዝብል ቃል ይጥቀም። *"እዚ ናይ ሓዲስ ኪዳን ደመይ ኢዩ"* (ማር. 14፡24)። እቲ ዝተፈጸመሉ ዕለትን እዋንን እውን ምስቲ ናይ ፋሲካ ኣይሁድ ዝሰማማዕ ኢዩ ኔሩ። ብዘይካ'ቲ ናይ ኪዳን መስዋዕቲ፣ ናብ'ቲ ናይ በጊዕ ፋሲካ'ውን ክሕሰብ ይከኣል (1ቆሮ. 5፡7)።

ኣብ ልዕሊ'ቲ መስዋዕቲ ኪዳን ማቴዎስ መስዋዕቲ (በጃ) ድኅነት ዝብል ይውስኽሉ፣ ደም ኢየሱስ ሓደ *"ምእንቲ ኅድገት ኃጢኣት ናይ ብዙኃት ዝፈሰሰ"* ደም ኢዩ ይብል (ማቴ. 26፡28)። እዚ ከኣ ንጥንታዊ ሥርዓተ መስዋዕቲ ከይጠቐሰ፡ እቲ *"ንኅድገት ኃጢኣት"* ዝብል ሓሳብ ነቲ ናይ ሌዋ. 4፡20 ዘሎ ናይ መግለጺ መስዋዕቲ ኅድገት ኃጢኣት፣ መዕጸዊ ሓሳብ ይመስል፡ *"እቲ ካህን ኅድገት ኃጢኣት ይርከበሎም፡ ሽዑ ኃጢኣቶም ይኅደገሎም"* ይብል።

ተመሳሳሊ ሓሳብ'ውን ኣብ ሌዋ. 5፡6.10.13.16.18፣ 6፡6፣ 19፡22 ይርከብ። ብዙኃት ሊቃውንቲ ኣብ'ቲ *"በጃ ብዙኃት* (በጃ ብዙኃት ... ዝፈሰሰ ደም) ዝብል ሓሳብ ናይ መስዋዕ ቲ ትርጉምን መልክዕን ይርእዩ፣ ምስ'ቲ ውርደተይና ኣገልጋሊ ናይ ኢሳይያስ'ውን የወዳድርዎ። እንተኾነ ብዛዕባ እቲ ኣገልጋሊ *"ንብዙኃት ሓራ ከውጽእ ኢዩ"፣ "ንኣበሳ ብዙኃት ጸረ"* (53፡11-12) ይብል። ከማኡ'ውን *"ርእሱ በጃ ምስ ኣሕለፈ፡ ንወለዶኡ ክርኢ ኢዩ"* (53፡10) ይብል። መኣስ ከም ዘወፈ ግን ኣየነጽርን። ኣብ ሓዲስ ኪዳን'ውን ከም መስዋዕቲ ኮይኑ ኣይጥቀስን። ኣብ ግ.ሓ. 8፡32 እውን ከም ዝሕረድ በጊዕ ኢዩ ዝብሎ'ምበር ከም መስዋዕቲ ኣይብሎን። ስለዚ ወንጌላውያን ገና ንርክብ ምስጢር ኢየሱስን ክህነት ኣይሁድን ኣየነጽሩን ኢዮም።

4.3. ተክእሎ ርክባት ዘለዎ ዝመስል ጠቕስታት፤

ገለ ገለ ሊቃውንቲ፣ ነቲ *"እቲ ናይ ኣምላኽ ቅዱስ"* (ማር. 1፡24፣ ዮሓ. 6፡69) ዝብል ቃል ንክህነት ዘመልክት ኢዩ ይብሉ።

ንጥምቀት ኢየሱስን፣ ነቲ *"ወዲ ኣምላኽ"፣ "ክርስቶስ"* ዝብሉ ኣስማትን ምስ ክህነቱ ከመሳስሉ ዝጽዕሩ'ውን ኣይተሳእኑን። ከማኡ'ውን ኣብ'ቲ ንርኩሳት መናፍስቲ ምስጓጉን፣ ንለምጻማት ምንጽሑን፣ ንሕፃናት ምብራኹን፣ ንኃጥኣን ምምሓሩን ክህነታዊ ተልእኮኡ ዘነጽር ኢዩ ዝብሉ'ውን ኣለዉ።

ካልኦት'ውን ኣብ ዮሓ. 17 ተመርኲሶም ንክህነታዊ ጸሎትን ክህነታዊ መልክዕን ኢየሱስ ክገልጹ ዝጽዕሩ ኣለዉ። ነዚ ዘረድእ ከኣ ኢሳ. 53 ምጥቃሱ ኢዩ ይብሉ። ካልእ ተወሳኺ ሓሳብ'ውን ኣከፋፍላ ናይ'ታ ጸሎት ናይ ኢየሱስ፡ ምስ'ቲ ክህነታዊ ሥርዓተ ኣምልኮ ተበጃውነት ዝመሳሰል ኢዩ ይብሉ። ማለት ኢየሱስ መጀመርያ ምእንቲ ርእሱ፣ ደኃር ምእንቲ ኣርድእቲ፣ ኣብ መጨረሻ ከኣ ምእንቲ ኩሎም ኣመንቲ ይጽሊ፣ እቲ ሊቀ ካህናት'ውን መጀመርያ በጃ ርእሱ፣ ደኃር በጃ ገዛኡ (ሥድራኡ)፡ ደኃር ምእንቲ ምሉእ ማኅበር እስራኤል ኢዩ ዘቕርብ ይብሉ (cf. ሌዋ. 16፡11-16)።

ኣብ'ዚ ዝተጠቕሰ ዘይንጹር ሓሳባትን ጠቕስታትን ተመርኲስካ፡ ብዛዕባ ክህነት ክርስቶስ ምዝራብ ኣይከኣልን ኢዩ። እዞም ነዚ ሓሳባት'ዚ ዘቕረቡ ሊቃውንቲ ብዙኅ ተቓውሞታት ኢዩ በጺሑዎም። ምክንያቱ ድልዱል መሠረት ዘይብሉ ርኢቶታት ስለዘቕረቡ።

ሓደ ካብ'ቲ ቀሩብ ክህነታዊ ሥራሕ ክርስቶስ ዝገልጽ ወይ ዝሕብር ኣገባብ ኣብ መጨረሻ ናይ ሉቃስ ዝርከብ ኢየሱስ ናይ ክህነት ኣተና ዝገልጽ፡ *"ኢዱ ኣልዒሉ ባረኾም፣ ኪባርኾም ከሎ ከኣ ካብኣቶም ተፈልየ፣ ናብ ሰማይ'ውን ዓረገ"* (ሉቃ. 24፡50-51) ዝብል ኢዩ። እዚ እቲ ናይ መጨረሻ ሉቃስ ዝሕብረና መልክዕ ኢየሱስ ኢዩ። ኣብ ብሉይ ኪዳን እዚ ሥራሕ'ዚ ዝገብር ሊቀ ካህናት ምዃኑ ኣብ ሌዋ. 9፡22፣ ኣሮን ኣብ ምዝዛም ቅብኣቱ

"ኢዱ ኣልዒሉ ናብ ሕዝቢ ባረኾም"፣ ሢራ. 50፥20 ኣብ ምውጻእ ሓደ ሥርዓተ ኣምልኮ ስምኦን *"ኢዱ ኣልዒሉ፥ ንኩሉ'ቲ ጉባኤ ደቂ እስራኤል ቡራኬ ጐይታ ንክህብ"*። ኣብ እዘን ክልተ እዋናት እቲ ቡራኬ ከምዚ ኣብ ሉቃስ እንረክቦ ምስጋድ ይስዕቦ። ሥራክ ቀጺሉ ንእግዚኣብሔር ክባርኩ ይዕድም። ኣብ ሉቃስ'ውን ተመሳሳሊ ሓሳብ ኣሎ። ስለዚ ሉቃስ ኣብ መጨረሻ እዚ ክህነታዊ መልክዕ ኢየሱስ ክሕብር ምድላዩ የነጽር። ግን ገና ሓደ ዘይንጹር ሓበሬታ ጥራሕ ኢና ክንብሎ እንክእል።

ስለ'ዚ ብሓፈሻ ወንጌላውያን ብንጹር ብዛዕባ ክህነት ናይ ኢየሱስ ኣይዛረቡን ኢዮም። ገለ ገለ ሓበሬታታት'ኳ እንተሃቡ ኣካሊ ስለ ዘይኮነ፣ ነዚ ንምርዳእ ኣብ'ቶም ካልኦት ጽሑፋት ሓዲስ ኪዳን ክንደሊ ኣሎና።

5. <u>መዝገበ ቃላት "ክህነት" ኣብ ሓዲስ ኪዳን</u>

ኣብ ዝሓለፈ ዝረኣናዮ ብዛዕባ ካህንን ሊቀ ካህናትን ዝብል ቃላት ነቲ ጸገም ከም ዘሎ ክንርዳእ ሓጊዙና። ብሓፈሻ ነቲ መዝገበ ቃላት ክህነት ኣብ ሓዲስ ኪዳን ምርኣይ ግን ዝያዳ ዝሓሸ ርድኢት ክህበና ይክእል ኢዩ።

	ማቴ	ማር	ሉቃ	ዮሓ	ግ.ሓ	መ.ጳ	ዕብ	1ጴጥ	ራእ	ጠቕላላ	LXX
1. ካህን (ሂይረዩስ)	3	2	5	1	3	-	14	-	3	31	800
2. ሊቀ ካህናት (ኣርከይረዩስ)	25	22	15	21	22	-	17	-	-	122	40
3. ፓንቲፍካል (ኣርከይራቲኮስ)	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
4. ክህነት (ሂይሮሱነ)	-	-	-	-	-	-	3	-	-	3	9
5. ክህነት (ሂይራተይያ)	-	-	1	-	-	-	1	-	-	2	16
6. ክህነት (ሂይራተዩማ)	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	3
7. ሥራሕ ክህነት ምትግባር (ሂይራተዩወን)	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	26
8. ቅዱስ ሥራሕ ምፍጻም (ሂይሩርገይን)	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	[1]

ሂይራተዩማ - ኣካታዒ ትሩም ዘለዋ ኢያ። ፍረ ናይ ሥራሕ ዝሕብር'ዩ እቲ "ማ" ዝብል መጨረሻ ቃል። ውጽኢት ናይ ሥራሕ'ዩ። ኣብዚ ግን ጋንታ ካህናት ወይ ኣሰራርሓኦም ኢዩ ዘመልክት።

እዚ ዝረኣናዮ ብሓፈሻ እንክከውን ንክርስቶስ ወይ ንክርስትያን ዝምልከት ጥራሕ እንተረአና እቲ ሥእሊ ካልእ መልክዕ'ዩ ዝሕዝ።

	ማቴ	ማር	ሉቃ	ዮሓ	ግ.ሓ	መ.ጳ	ዕብ	1ጴጥ	ራእ	ጠቕላላ
1. ካህን (ሂይረዩስ)	0	0	0	0	0		7		3	10
2. ሊቀ ካህናት (ኣርከይረዩስ)	0	0	0	0	0		10			10
4. ክህነት (ሂይሮሱነ)							1			1
6. ክህነት (ሂይራተዩማ)								2		2
8. ቅዱስ ሥራሕ ምፍጻም (ሂይሩርገይን)						1				1

እዚ ሥእሊ'ዚ ነቲ ድሮ ዝበልናዮ ማለት ወንጌላውያንን ግብረ ሓዋርያትን ነቲ “ካህን” ዝብል ቃል ንኢየሱስ ኮነ ንተመሃርቱ ኣይጥቀሙሉን። ካልኦት ጽሑፋት ሓዲስ ኪዳን ግን ንእምነት ክርስትናን ንክህነትን ከዛምዱ ዝርከቡ ኣለዉ። ብፍላይ ኣብ ሰለስተ መጻሕፍቲ ጎሊሑ ይርአ። *መልእክቲ ናብ ዕብራውያን፣ 1ጴጥሮስን፣ ራእይን*። ብራብዓይ ደረጃ ከኣ *ሮሜ 15፡16* ኣሎ ግን ክርአ ዘለዎ'ዩ።

ብንጹር ግን መልእክቲ ዕብራውያን ጥራሕ ኢያ *ነቲ ካህንን ሊቀ ካህናትን* ዝብል ቃላትን ክህነታዊ መግለጺታትን ንክርስቶስ እትጥቀመሉ። ኣብ ሮሜ እቲ ተልእኮ'ቲ ሓዋርያ ኢዩ ከም ምፍጻም ቅዱስ ሥራሕ ኮይኑ ዝቐርብ ዘሎ።

ኣብ 1 ጴጥሮስን ራእይን ከኣ እቶም ክርስትያን ኢዮም ከም ጋንታ ካህናት ወይ ካህናት ኮይኖም ዝግለጹ።

ምስጢር ክርስቶስ ክህነታዊ ጐድኒ ኣለዎዶ ንዝብል ሕቶ እዞም ጽሑፋት እዚኦም እወ ዝብል መልሲ ይህብዎ ኣለዉ። ወንጌላውያን ርኢካ ኣሉታዊ መልሲ ዘሎ ይመስል። ግን ኣብ ወላ ሓደ ክፍሊ ናይ ሓዲስ ኪዳን ንክህነት ዝነጽግ ጽሑፍ ኣይርከብን። ቅ.ጳውሎስ ብሓፈሻ ንሕጊ ዝነጽግ ይመስል ግን ኣይኮነን። እኳ ደኣ ኣብ ሮሜ 3፡31 *“እምበኣር ንሕጊዶ ብእምነት ነፍርስ ኣሎና? ያእ እይፋልናን። ንሕግስ እባ ደኣ ነደልድሎ ኣሎና”* ይብል።

ንክህነት ብዝምልከት'ውን ከምኡ ኢዩ። ወላ ሓደ ክህነት ኣየድልን ኢዩ ዝብል ጽሑፍ ሓዲስ ኪዳን የሎን። እቶም ኣዎንታዊ መልሲ ወይ መግለጺ ዝህቡ'ኳ ውሑዳት እንተኮኑ ኣንጻሮም ዝዛረብ ግን ወላ ሓደ'ኳ ኣይርከብን። እዚ ኣገዳሲ ነጥቢ'ዩ። እንተኮነ እቲ ሓቀ ርክቡ ንምርዳእ ምጽናዑ ኣገዳሲ ኢዩ።

እታ ቀንዲ ብንጹርን ብዝሰፍሐን ብዛዕባ ርክብ ክርስቶስን ክህነትን እትዛረብ መልእክቲ ዕ ብራውያን ኢያ። እተን ካልኦት ተወሳኪ እየን።

መልእክቲ ዕብራውያን መጀመርያ ክርስቶስ ሊቀ-ካህናት ምኳኑ፣ ካህን ብእግዚኣብሔር ዝተጸውዐ ክከውን ከም ዘለዎ፣ ግብራዊ ኅብረት ምስ ደቂ ሰባት ክህልዎ ከም ዘለዎ፣ ድኅሪ ኣነጺሩ፣ እቲ ኣብ ክህነት ክርስቶስ ዘይስዓር ሓዲስ ዓይነት ክህነት የነጽር። ክርስቶስ ወሳኒ ዝኮነ ክህነታዊ ተግባር ከም ዝፈጸመ፣ ፍረኡ ከኣ ንኩነታት ደቂ ሰባት ፈጺሙ ከም ዝለወጦ የዘንቱ።